

วิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก

An Analysis of Perfection of Charity (Danaparami) in Jataka Atthakatha

พระมหาพงศ์ศิริ ปญฺญาวชิโร

Phramaha Pongsiri Paññavajiro

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: pongsiri6767@gmail.com

Received July 29, 2020; Revised September 7, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก และ 3) เพื่อวิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา เอกสารทางวิชาการ วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลในลักษณะพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า

1) ทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า ทาน คือการให้ เป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันได้ และเป็นคุณูปการต่อการปฏิบัติธรรมในชั้นสูงจนกระทั่งถึงความดับทุกข์ได้

2) ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก พบว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ในอดีตชาติ ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ต้องเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์มาก่อน โดยมีวัตถุประสงค์ในการบำเพ็ญทานบารมี ดังปรากฏในอรรถกถาชาดก เริ่มตั้งแต่ทานบารมี เป็นต้น โดยไม่ได้ปรารณาอย่างอื่นนอกจากปรารณาพระสัพพัญญุตญาณ หรือพระโพธิญาณ

3) วิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก พบว่า (1) ทานบารมีเป็นปัจจัยที่ได้บรรลุธรรม ทานเปรียบเหมือนกับอัฐก่อนแรกที่ยกฐานเจดีย์ วางอัฐก่อนแรกจนถึงยอดเจดีย์ (2) ทานบารมีที่มีผลต่อการดำรงชีวิต เพราะว่าทานเป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน (3) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะว่าแบบอย่างที่ดีจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลอื่นได้ทำตามเป็นแบบอย่าง (4) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบแผนที่น่ามาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย เพื่อที่จะเป็นแบบแผนทางปฏิบัติโดยทั่วไปในสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุข ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ: ทานบารมี; อรรถกถาชาดก; คัมภีร์พระพุทธศาสนา

Abstract

This article aimed to 1) investigate Dana (charity) in the Buddhist scripture, 2) study Dana-Parami in the Atthakatha Jataka Scripture and 3) analyze Dana-Parami in the Atthakatha Jataka Scripture through collecting data from the Tipitaka, Atthakatha, Tika, and scholar documents and introduced the data in descriptive presentation.

The results revealed that: 1) Dana (donation) in the Buddhist Scriptures stated that it was given and the primarily Dharmic principle in Buddhism and the adherent instrument of mutual goodwill. It was the benefaction for the high level of Dharmic practices unto Nibana.

2) The Dana-Parami (donations and perfections) in the Atthakatha Jataka Scripture disclosed that all the Buddhas in the past lives and antecedent to his lord enlightenment, his lord in the past life was the Phra Bodhisattva. The objectives of practicing Dana-Parami in the Atthakatha Jataka Scripture were that was when Phra Bodhisattva was predicted to be the lord Buddha; his lord's routine duties (Buddha Karaka Dhamma) – the Dhamma to become the Buddha was demanded with 10 Parami (perfections) beginning from Dana-Parami and so on without desiring for other things besides Phra Sabbaññutañan or Bodhiñan and not expecting for any fortunes, entitlements, recognitions and happiness in the worldly Dharma.

3) The analyses on the Dana-Parami (donations and perfections) in the Atthakatha Jataka Scripture; (1) Dana (donation) was an element to reach Dhamma. It was comparative to a cornerstone to build a pagoda from the first brick to its top, (2) The Dana-Parami (donations and perfections) affected the livelihood because donation was the primary Dharmic principle in Buddhism and the adherent instrument for mutual goodwill, (3) The Dana-Parami (donations and perfections) perfectly affected the role model because it motivated other, and (4) The Dana-Parami (donations and perfections) affected a model leading to the Thai societal practices. Meaning, Dana (donation) the culture of the Thais was likely relying on Buddhism, which was an element of the indispensable culture. Rationally, Buddhism taught humans to do good in order to be the common action plan in societies which would bring happiness in the present and in future.

Keywords: Dana; Dana-Parami; Atthakatha Jataka Scripture

บทนำ

“ทาน” ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการให้เป็นจุดเริ่มต้นของการทำความดี กล่าวคือเมื่อต้องการสั่งสมความดี ต้องฝึกแบ่งปันสิ่งของของตนให้แก่คนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และให้โดยไม่มีข้อแม้ หวังให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับเป็นสำคัญ เริ่มต้นด้วยการให้ของกินของใช้หรือทรัพย์สินเล็กน้อย ก่อนแล้วค่อยเพิ่มจำนวนเพิ่มค่างวดมากขึ้นเมื่อให้ได้บ่อย ๆ จะเกิดความรู้สึกชอบให้ชอบบริจาค ตามมาผู้ที่ให้สิ่งของของตนแก่คนอื่น ในลักษณะนี้ได้ยอมทำความดีอย่างอื่นที่สูงขึ้นไปได้ไม่ยากนัก (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป. อ. ปยุตฺโต, 2559; พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช), 2558) มักใช้ประกอบท้ายกับคำอื่น เช่น ธรรมทาน วิทยาทาน สิ่งที่ทำให้มักหมายถึง เงินหรือสิ่งของ ที่คนให้แก่คนยากจน

การให้นั้นเป็นจุดสุดท้ายของการทำความดี คือทำให้ความดีสมบูรณ์เต็มที่ด้วย กล่าวคือในการบำเพ็ญความดีระดับเป็นบุญบารมีนั้น ถ้ายังมีได้ให้อย่างเต็มที่ บารมีก็จะยังไม่เต็มสมบูรณ์ ยังจะไม่อำนวยผลให้สำเร็จตามต้องการ ข้อนี้จึงเห็นสันนิษฐานจากการบำเพ็ญบารมีของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมัยเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ มากมายหลายร้อยหลายพันชาติบารมีที่ยังไม่เต็มสมบูรณ์จนถึงขั้นสำเร็จพระโพธิญาณได้ ต่อเมื่อได้ทรงบำเพ็ญทานบารมี อย่างยิ่งยวดสมัยเป็นพระเวสสันดรโพธิสัตว์ ซึ่งมีด้วยกัน 3 ระดับ คือ ชั้นบารมีธรรมดา ชั้นอุปบารมี ชั้นปรมัตถบารมี ซึ่งไม่เชื่อว่าเกิดขึ้นมาเองเฉย ๆ จะต้องปฏิบัติในคุณธรรมที่จะทำให้บังเกิดความสำเร็จดังความปรารถนาได้ (สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2555) ถึงฝั่งธรรมเครื่องถึงซึ่งฝั่งคุณความดีที่สมบูรณ์ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวดเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งคือความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ คุณธรรมมีทานเป็นต้นที่ชื่อว่าบารมี ก็เพราะทำให้ฐานะของพระโพธิสัตว์ยอดเยี่ยมกว่าสัตว์ทั้งหลาย จัดเป็นพุทธการธรรม หรือ ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า (พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปัญญา), 2561)

อนึ่ง การให้หรือทานนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสว่าเป็นมงคลชีวิตคือเป็นเหตุให้ชีวิตมีแต่ความสุขความเจริญ นำความสำเร็จและสมประสงค์มาให้ แก่ผู้ให้กล่าวคือผู้ให้นั้นย่อมได้อานิสงส์หลายประการดังที่ตรัสประทานไว้ซึ่งปรากฏในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาตว่า

ททมาโน ปิโย โหติ	สดี ฌมมํ อนุกมมํ
สนโต นํ สทา ภาชนติ	สญฺญตา พุรหมจารโย
เต ตสฺส ฌมมํ เทเสนติ	สพฺพทฺฐาปณฺฑนํ
ยํ โส ฌมมํ อธิญฺญา	ปรินิพฺพตนาสวิติ

ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักของคนหมู่มาก บัณฑิตย่อมคบหาผู้ให้ทาน ชื่อเสียงอันดีงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป ผู้ให้ทานย่อมไม่เห็นห่างจากฆราวาสธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2557) ผู้ให้ทานเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ (องฺปญฺจก. (บาลี) 22/35/44, (ไทย) 22/35/56)

จากพระพุทธดำรัสนี้ทำให้ทราบถึงประโยชน์ของการให้ทาน 2 ส่วน คือ ประการที่หนึ่งส่งผลให้ผู้ให้ทาน มีความก้าวหน้าในทางธรรมและเป็นปัจจัยให้มีความสมบูรณ์ด้วยโภคะ เป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมที่จะส่งเสริมให้ได้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต คือ พระนิพพาน และเป็นปัจจัยสนับสนุนให้บรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประการที่สอง ส่งผลให้แก่สังคมมีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สร้างไมตรีกับคนทั้งหลายไว้ได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป. อ. ปยุตฺโต, 2559) สามารถดำรงตนอยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูลต่อสภาพแวดล้อมที่ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรค์รักษาให้เอื้อแก่การมีชีวิตที่ดีร่วมกัน (พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุกโก และพระสุนทรกิจโกศล, 2562)

ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนิกชนจึงนิยมให้ทาน ในการทำทานนั้น บางคนก็ทำด้วยปัญญาเพราะเข้าใจหลักในการให้ทาน เห็นว่าบุญกุศลก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมจึงทำ แต่บางคนขาดความรู้ในเรื่องของการให้ทาน ไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง จึงมีการนำสิ่งที่ไม่ควรมาทำบุญไม่รู้จักเลือกบุคคลที่ควรจะให้ทาน ในปัจจุบันวิถีชีวิตในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปแทบทุกด้านมีความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้น ทศณะของบุคคลในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไป ด้วยอิทธิพลแนวความคิดเรื่องทาน ที่บรรพบุรุษยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสืบทอดกันมาบ้าง ก็ถือว่าการให้ทานเป็นเรื่องมงายไรสาระ ทำลายเศรษฐกิจบ้าง ฟุ่มเฟือยบ้าง เป็นเหตุให้ชาวพุทธไทยเหินห่างจากการให้ทานไปเรื่อย ๆ ความมีน้ำใจให้กันและกันจึงจางลง (พระมหาอาณนัท ขวนาภิภู (แสนแป้), 2548) ในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่าพุทธศาสนิกชน ควรจะรู้และเข้าใจการทำทานที่สมบูรณ์แบบว่าเป็นอย่างไร จะได้ทำถูกต้องเป็นบุญกุศลติดตัวไปเป็นการประสานน้ำใจของชาวพุทธไทยให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้แก่หลายอีกด้วย

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ทานบารมีในพระไตรปิฎกที่มีความหมายและขอบข่ายอย่างไร ทานบารมีในอรรถกถาชาดกว่ามีจุดมุ่งหมายอย่างไร และวิเคราะห์ทานบารมีในอรรถกถาชาดกว่ามีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างไร ซึ่งในประเด็นดังกล่าว ควรจะมีการศึกษาให้เข้าใจถูกต้อง เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ใดต่อการศึกษา จะได้มีความเข้าใจเรื่องทานได้ถูกต้อง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามในสังคม ตลอดจนเป็นแนวทางให้ผู้ที่สนใจต่อพุทธศาสนิกชนหรือผู้ที่สนใจ นำไปเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต หรือแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก
3. เพื่อวิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก

ทบทวนวรรณกรรม

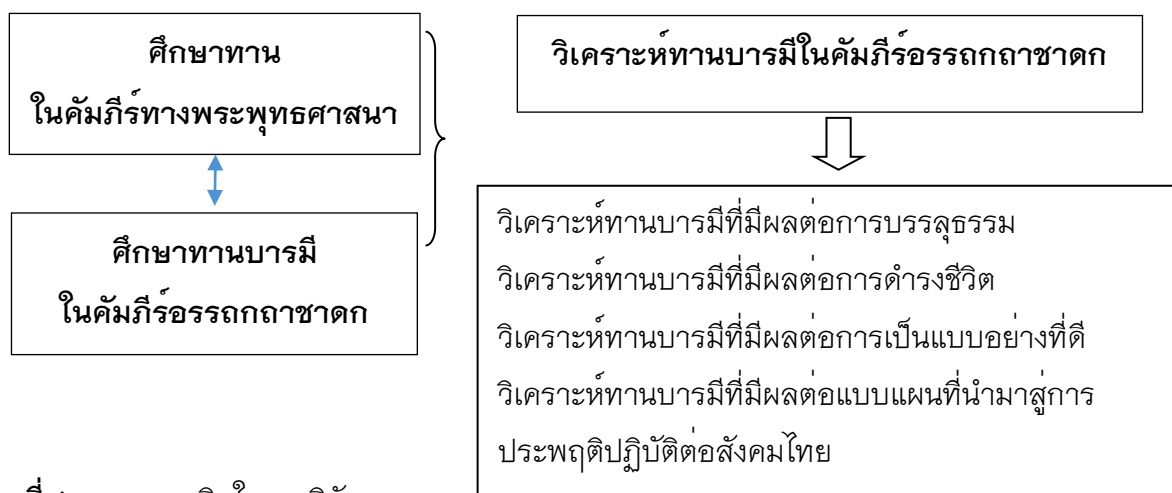
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลและการศึกษาข้อมูลเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ดังนี้

การบำเพ็ญบารมีของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมัยเป็นพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญบารมีอย่างยิ่งยวดสมัยเป็นพระเวสสันดรโพธิสัตว์ ซึ่งมีด้วยกัน 3 ระดับ คือ ชั้นบารมีธรรมดา ชั้นอุปบารมี ชั้นปรมาตบารมี ซึ่งไม่ว่าจะเกิดขึ้นมาเองเฉย ๆ จะต้องปฏิบัติในคุณธรรมที่จะทำให้บังเกิดความสำเร็จดังความปรารถนาได้ (สมเด็จพระญาณสังวร เจริญ สุวฑฒนมหาเถร, 2555) ถึงฝั่งธรรมเครื่องถึงซึ่งฝั่งคุณความดีที่สมบูรณ์ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวดเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งคือความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ คุณธรรมมีทานเป็นต้นที่ชื่อว่าบารมี ก็เพราะทำให้ฐานะของพระโพธิสัตว์ยอดเยี่ยมกว่าสัตว์ทั้งหลาย จัดเป็นพุทธการธรรม หรือ ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธรเจ้า (พระราชปริยัติกิจ สมจินต์ สมมาบุญโญ, 2561)

ในปัจจุบันวิถีชีวิตในสังคมไทย ได้เปลี่ยนแปลงไปแทบทุกด้าน มีความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้น ทักษะของบุคคลในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไป เป็นเหตุให้ชาวพุทธไทยเห็นห่างจากการให้ทานไปเรื่อย ๆ ความมีน้ำใจให้กันและกันจึงจางลง (พระมหาอาณนท ชวนาภิภู, 2548) ในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่าพุทธศาสนิกชนควรจะรู้และเข้าใจการทำทานที่สมบูรณ์แบบว่าเป็นอย่างไร จะได้ทำถูกต้องเป็นบุญกุศลติดตัวไปเป็นการประสานน้ำใจของชาวพุทธไทยให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้แก่หลายอีกด้วย

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลและการศึกษาข้อมูลเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ตลอดจนอรรถกถา และฎีกา
2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา งานนิพนธ์ของปราชญ์สำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา บทความวารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย
3. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล
4. เรียบเรียงนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ทาน เป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันไว้ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับเรื่องของทาน เพราะจัดเป็น การทำบุญในบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ คือ บุญสำเร็จด้วยการให้ ทานในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการ ให้เป็นจุดเริ่มต้นของการทำความดี กล่าวคือเมื่อต้องการสั่งสมความดี ท่านแนะนำว่า ต้องฝึกให้ให้เป็น ก่อน คือฝึกแบ่งปันสิ่งของ ๆ ตนให้แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทนและให้โดยไม่มีข้อแม้ หวังให้เป็น ประโยชน์แก่ผู้รับ ในหมวดพระวินัยปิฎกนั้น มีสิกขาบทต่าง ๆ ที่บัญญัติขึ้นเพื่อข่มพระภิกษุผู้เก้อยาก เพื่อให้คนที่ไม่เลื่อมใสได้เลื่อมใส เพื่อให้คนที่เลื่อมใสแล้วเลื่อมใสยิ่งขึ้น ซึ่งพระภิกษุอยู่ในฐานะเป็น ผู้รับทาน ได้รับการสนับสนุนอุปถัมภ์ จากฆราวาสเป็นผู้มักน้อยและประพฤติตนให้เป็นผู้มีคุณธรรม มี ศีลเป็นที่รักมีความมักน้อยสันโดษ ปฏิบัติตนให้เป็นคนเรียบร้อยงดงาม สร้างศรัทธาปสาทะให้เกิดแก่ สังคมโลก ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ในฐานะเป็นเพื่อนาบุญอันประเสริฐ ควรแก่ทานที่หายากหาย ศรัทธา ทานในส่วนพระสูตรตปิฎก เน้นแสดงหลักของการให้ทานที่บริสุทธิ์อันนำมาซึ่งอานิสงส์ที่ ไพบุลย์ คือการได้มนุษย์สมบัติและสวรรค์สมบัติ ยังไม่ปรากฏคำสอนเรื่องของทานบารมี แต่จะพบ แนวคิดเรื่องทานบารมี อันเป็นการให้ทานของพระโพธิสัตว์ เพื่อที่จะบรรลุพระสัพพัญญุตญาณเป็น พระพุทธเจ้า ในคัมภีร์กลุ่มชาดก อปทาน พุทธวงศ์ จริยาปิฎก และทานที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก จะเป็นการพูดถึงสภาวะธรรมในการบริจาค ที่ประกอบด้วยดวงจิตที่เป็นกุศลเข้ามาประกอบ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ทานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกทั้ง 3 ปิฎกนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษา เฉพาะเรื่อง ทานบารมีที่ปรากฏในอรรถกถาชาดก ซึ่งได้แต่งอธิบายขยายความชาดกในคัมภีร์ พระไตรปิฎกให้พิสดารและเข้าใจง่ายขึ้น สามารถอธิบายทานบารมีในอรรถกถาชาดกใน 5 ประเด็น คือ

1) บารมี หมายถึง คุณความดีที่ควรบำเพ็ญ หรือความดีที่ได้บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด ความเป็นเลิศในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นคุณสมบัติของใครหรือลัทธิใดก็ได้ แต่ถ้าในทางพระพุทธศาสนาจะเน้นในเรื่องของการปฏิบัติธรรม ถึงความเป็นเลิศในระดับใดระดับหนึ่ง คือการดับกิเลสตัณหา อาสวะทั้งปวง จนหมดสิ้น และบารมีหมายถึงหลักธรรม 10 ประการ ในการปฏิบัติธรรมเพื่อให้บรรลุพระโพธิญาณ ซึ่งเป็นบรรลุจุดหมายอันสูงสุด

2) ชาตกนั้นหมายถึง เรื่องราวที่รวบรวมเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าในอดีต ที่ทรงระลึกได้อย่างแม่นยำด้วยบุพเพนิวาสานุสสติญาณ แล้วทรงนำมาแสดงแก่พุทธบริษัท โดบปรารภเหตุการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันอันสอดคล้องกับเรื่องราวในชาตกนั้น ๆ เพราะฉะนั้นชาตกจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นหลักคำสอนหนึ่งใน นวัคคัตถุศาสน์ เป็นชีวประวัติของพระโพธิสัตว์ ในด้านการบำเพ็ญบารมีก่อนที่จะมาเป็นพระพุทธเจ้า ตลอดถึงแสดงวิธีในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

3) ความหมายและความสำคัญของอรรถกถาชาตก คำว่า อรรถกถาชาตก หมายถึงคัมภีร์หรือหนังสือที่แสดงเรื่องชาตกโดยเฉพาะ แสดงประวัติของพระพุทธเจ้าตอนเป็นพระโพธิสัตว์ว่าเกิดเป็นอะไร บำเพ็ญบารมีในชาตินั้นไว้อย่างไร มีบุคคลใดเกี่ยวข้องบ้าง ซึ่งอรรถกถาชาตกนั้นมีเนื้อหาสำคัญอยู่ 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นสุภาษิตหรือคติธรรมกับส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องอันเป็นเปลือกนอก ส่วนที่สำคัญที่สุดคือ คติธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ ไม่ล้าสมัย เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ แม้คติธรรมที่เกิดขึ้นมาแล้ว แต่ก็สามารถปฏิบัติได้ เข้าใจข้อธรรมได้ง่าย ชัดเจน ทำให้เห็นถึงบาปบุญ คุณโทษ รู้สิ่งที่ควรทำ สิ่งที่ไม่ควรเว้น เห็นประโยชน์ของการทำความดี เห็นโทษของการทำความชั่ว เมื่อรู้และเข้าใจถูกต้องก็สามารถปฏิบัติตามข้อธรรมนั้น ๆ ทำให้การดำเนินชีวิตประจำวันมีชีวิตอยู่เป็นสุข

4) ระดับทานและบารมีในอรรถกถาชาตก พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ในอดีตชาติ ก่อนที่จะตรัสรู้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ต้องเสวยพระชาติในอดีตชาติเป็นพระโพธิสัตว์มาก่อน พระสมณโคตมพุทธเจ้าของเราเช่นเดียวกัน ได้เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาชาตก นับได้ 547 พระชาติ โดยแบ่งเป็นระดับทานบารมี คือ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด เป็นการเสียสละของภายนอกกายมีทั้งหมด 26 พระชาติ ระดับทานอุปบารมี คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด ซึ่งเป็นบารมีชั้นจวนสูงสุด ได้แก่การสละอวัยวะ เช่น ดวงตา เป็นต้น มีทั้งหมด 3 พระชาติ ระดับทานปรมัตถบารมี คือ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวดชั้นสูงสุด ได้แก่ การสละชีวิตมีทั้งหมด 6 พระชาติ

5) วัตถุประสงค์ในการบำเพ็ญทานบารมีในอรรถกถาชาตก กล่าวคือ เมื่อพระโพธิสัตว์ได้รับพยากรณ์เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ทรงบำเพ็ญพุทธการกธรรม คือธรรมที่ให้เป็นพระพุทธเจ้า ว่าด้วยบารมี 10 ประการ เริ่มตั้งแต่ทานบารมี เป็นต้น โดยไม่ได้ปรารภอย่างอื่น นอกจากปรารภนาพระสัพพัญญุตญาณ หรือพระโพธิญาณ มิได้หวัง ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ในโลกธรรมแต่อย่างใด

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า จากการที่ได้ศึกษา ค้นคว้า เรื่องทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาตก จากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องในทางพระพุทธศาสนานั้น สามารถวิเคราะห์ประเด็น เรื่องของทานบารมี ที่มีผลต่อด้านต่าง ๆ ได้ 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้คือ

1) ทานบารมีที่มีผลต่อการบรรลุนิพพาน กล่าวได้ว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์นั้น เมื่อบังเกิดเป็น พระโพธิสัตว์ และตั้งความปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้า เมื่อได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว ย่อมทรง บำเพ็ญพุทธการกธรรม คือธรรมที่ให้ เป็นพระพุทธเจ้า อันได้แก่ ทานบารมีเป็นข้อแรก จึงกล่าวได้ว่า ทานบารมีเป็นปัจจัยที่ได้ให้บรรลุนิพพาน ตลอดถึงองค์ธรรมเหล่านี้คือ สัทธา ปัญญา ฉันทะ เมตตา กรุณา เป็นฝ่ายสนับสนุนส่งเสริมในการให้ทาน และถ้าทุกส่วนประกอบกันเข้าเป็นสมังคีก็จะนำไปสู่การ บรรลุนิพพาน แต่ถ้ามีกิเลสทั้ง ๔ ตัวนี้ คือ มัจฉริยะ โลภะ โมหะ และ มัจฉาภิภูติ ตัวใดตัวหนึ่งเกิดขึ้น ก็จะเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการให้ทาน และเป็นอุปสรรคไม่ให้บรรลุนิพพานได้เช่นเดียวกัน

2) ทานบารมีที่มีผลต่อการดำรงชีวิต กล่าวได้ว่า สังคมคือการอยู่ร่วมกัน ถ้าไม่มีการทานคือการเอื้อเฟื้อไม่มีน้ำใจกัน สังคมก็จะอยู่กันอย่างลำบาก คนอยู่ในสังคมกันอย่างแห้งแล้งผิดธรรมชาติ ฉะนั้นทานนี้เองเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจกันได้ เป็นการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ได้สงเคราะห์ช่วยเหลือ สังคม เป็นการช่วยประสานสังคมทำให้ผู้คนมีโอกาสที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างราบรื่น ทำให้คนอยู่ ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ไม่ได้อยู่กันอย่างแห้งแล้ง ทั้งนี้เพราะศักยภาพในการหาปัจจัยเพื่อ ดำรงชีวิตของแต่ละคนไม่เท่ากัน เพราะมีการให้นี้เองจึงทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ นอกจากไม่ทุกข์แล้วทำให้ ผู้ให้และผู้รับมีความสุขด้วย

3) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดี ทานการให้นั้นจะเป็นแบบอย่างที่ดีและมีความมั่ง คั่งได้ก็ต่อเมื่อ ผู้ที่ให้ทานไม่คลอนแคลน ไม่อ่อนแอ มีใจฝักใฝ่ในการให้นั้นจนกระทั่งทำเป็นอุปนิสัย เป็นวาสนา จึงจะทำให้ผู้ให้ทานมีความมั่นคงในการให้ เป็นแรงบันดาลใจจงใจเป็นต้นแบบหรือเป็น แบบอย่างที่ดีที่อยากให้ผู้อื่นกระทำตาม เพราะรากฐานสำคัญของพระพุทธศาสนาเกิดจากการให้ เมื่อ มีการให้ก็ยังยืนสามารถดำรงอยู่ได้ แต่ถ้าให้มั่งคั่งและยังยืนตลอดไปต้องมีกระบวนการถ่ายทอดซึ่งเป็น วิธีการที่จะทำให้พระพุทธศาสนายั่งยืนและมั่งคั่งได้ตลอดไป

4) ทานบารมีที่มีผลต่อแบบแผนที่น่ามาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมการให้ทานของคนไทยมักอิงอยู่กับศาสนาอีกทั้งศาสนายังเป็นองค์ประกอบหนึ่งของ วัฒนธรรมที่ชาติมิได้ เพราะศาสนาสอนให้มนุษย์ทำความดี การที่จะเป็นแบบอย่างที่น่ามาสู่การ ประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย ต้องทำให้เป็นแบบมหภาค ไม่ใช่แบบส่วนตัว ไม่ใช่ทำเพื่อตัวเองแต่ทำเพื่อ ส่วนรวมในทุกมิติ จากครอบครัวสู่ชุมชน จากชุมชนสู่ประเทศชาติ เพื่อที่จะเป็นแบบแผนทางปฏิบัติ โดยทั่วไปในสังคม อันนำมาซึ่งความสุข ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

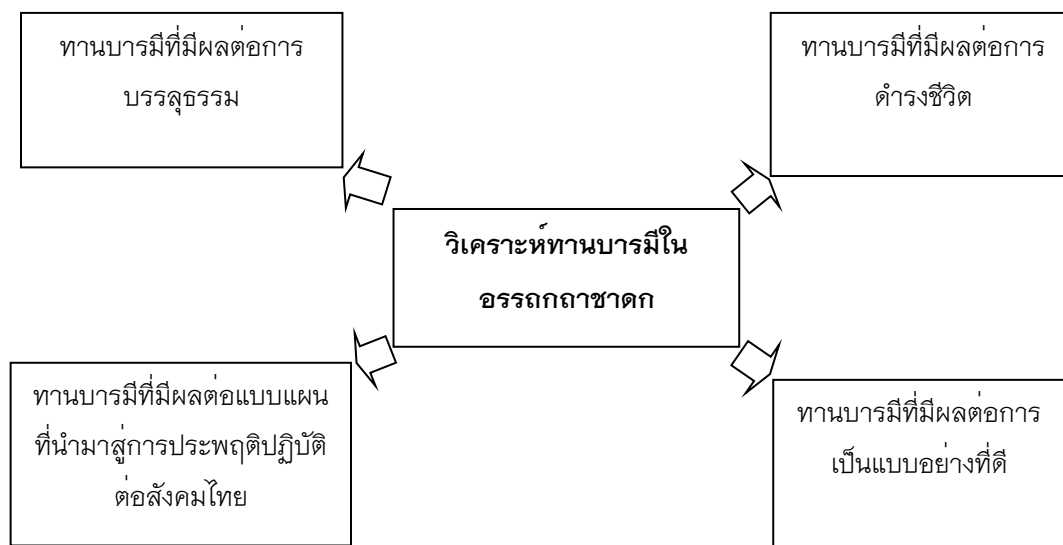
อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก พบว่า (1) ทาน บารมีเป็นปัจจัยที่ได้ให้บรรลุนิพพาน ทานเปรียบเสมือนกับอิฐก้อนแรกที่อฐาณเจติย์ วางอิฐก้อนแรก จนถึงยอดเจติย์ (2) ทานบารมีที่มีผลต่อการดำรงชีวิต เพราะว่าทานเป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทาง พระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน (3) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดี

ดี เพราะว่าแบบอย่างที่ดีจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลอื่นได้ทำตามเป็นแบบอย่าง และ (4) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบแผนที่น่ามาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการค้นคว้าและศึกษา ดังนี้

จากการวิเคราะห์ทานบารมีในอรรถกถาชาดกสามารถสรุปแนวทางในการบำเพ็ญทานบารมี โดยสามารถสรุปได้เป็น 4 ประเด็นดังนี้คือ

1) ทานบารมีที่มีผลต่อการบรรลุธรรม สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ย่อมกำเนิดเป็น พระโพธิสัตว์ เพื่อแสวงหาพระโพธิญาณ คือ ความตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2) ทานบารมีที่มีผลต่อการดำรงชีวิต เพราะว่า การอยู่ร่วมกันกันที่มีสังคมเกิดขึ้น ถ้าไม่มีการ เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ไม่มีน้ำใจกัน การที่จะอยู่ในสังคมก็ยากลำบาก การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมก็อาจจะ เกิดขึ้นไม่ได้

3) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดี ทานการให้นั้นจะเป็นแบบอย่างที่ดี จะเป็นแรงบันดาลใจจูงใจที่อยากให้ผู้อื่นกระทำตาม เป็นต้นแบบหรือเป็นแบบอย่างที่ดีของการปฏิบัติสืบต่อกัน ให้คนรุ่นหลังได้นับถือและปฏิบัติตาม

4) ทานบารมีที่มีผลต่อแบบแผนที่น่ามาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย การให้ทานกับ สังคมไทยนั้นเป็นของคู่กัน เพราะมีคติความเชื่อค่านิยมของการให้ทาน การให้ทานนั้นนอกจากจะให้ เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นกิจกรรมทางสังคมที่เป็นแบบแผน ที่นำมาสู่การประพฤติปฏิบัติในสังคมไทยในทุกมิติ จากครอบครัวสู่ชุมชน จากชุมชนสู่ประเทศชาติอาจจะมี

แตกต่างกันบ้างในสังคมตามท้องถิ่น แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ การสร้างทานบารมี เป็นเป้าหมายอย่างหนึ่งในการถึงซึ่งความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สรุป

ทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันไว้ และเป็นคุณูปการต่อการปฏิบัติธรรมในชั้นสูงจนกระทั่งถึงความดับทุกข์ได้เริ่มตั้งแต่ทานบารมี เป็นต้น โดยไม่ได้ปรารถนาอย่างอื่นนอกจากปรารถนาพระสัพพัญญุตญาณ หรือ พระโพธิญาณ วิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก พบว่า (1) ทานบารมีเป็นปัจจัยที่ให้ได้บรรลุธรรม ทานเปรียบเหมือนกับอิฐก้อนแรกที่ก่อฐานเจดีย์ วางอิฐก้อนแรกจนถึงยอดเจดีย์ (2) ทานบารมีที่มีผลต่อการดำรงชีวิต เพราะว่าทานเป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน (3) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะว่าแบบอย่างที่ดีจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลอื่น (4) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบแผนที่น่ามาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย เพื่อที่จะเป็นแบบแผนทางปฏิบัติโดยทั่วไปในสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุข ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการวิเคราะห์ทานบารมีในอรรถกถาชาดก พบว่า เป็นการอธิบายขยายความจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และแนวคิดจากคณาจารย์ ทำให้ได้แนวทางว่า การบำเพ็ญทานบารมี ส่งผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิต เป็นส่วนที่ส่งเสริม สงเคราะห์อนุเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การบำเพ็ญทานบารมีจึงเป็นแบบแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางที่บรรพบุรุษของสังคมไทยที่พยายามปลูกฝัง ในทุกมิติ จากครอบครัวสู่ชุมชน จากชุมชนสู่ประเทศชาติ อาจจะมีแตกต่างกันบ้างในสังคมตามท้องถิ่น แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ การสร้างทานบารมี เป็นเป้าหมายอย่างหนึ่งในการถึงซึ่งความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการบำเพ็ญทานบารมีจึงเป็นแนวทางที่บุคคลทั่วไป ควรที่จะศึกษาและปฏิบัติให้ถูกต้องตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และนำไปสู่การถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นแบบแผนต่อการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบเรื่องการให้ทานในพระพุทธศาสนากับศาสนาอื่น ๆ
2. ควรศึกษาเรื่องการบำเพ็ญบารมีอื่น ๆ ที่ส่งผลให้การบำเพ็ญทานบารมีบรรลุวัตถุประสงค์

3. ควรศึกษาเรื่องทานบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทเปรียบเทียบกับทานบารมีในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสมุทรวิทย์ ฝาสุโก และ พระสุนทรกิจโกศล. (2562). ทุกซ์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(9), 4166–4183.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช). (2558). *ธรรมสารเทศนา เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: ปัญญมิตรการพิมพ์.
- พระมหาอานนท์ ชวนาภิภู (แสนแป้). (2548). *การศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปัญญา). (2561). การศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมจากชาดก. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 5(2), 1–17.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2555). *ทศบารมี ทศพิธราชธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพฯ: พลิขัณม์.